

Opinnäytetyö AMK

Toimintaterapia

2020

Sami Kemppainen

AISTIPUUTARHA KUUROSOKEALLE HENKILÖLLE

– Opas Palvelukeskus Salmelalle

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Toimintaterapia

Syksy 2020 | 38 sivua

Sami Kemppainen

KEHITTÄMISTYÖ

- Palvelukeskus Salmela

Tiivistelmä

teoria

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä tietoisuutta asioista, joita tulisi ottaa huomioon suunniteltaessa aistipuutarhaa kuurosokealle henkilölle. Asukkaiden näkemystä lähdettiin selvittämään teemahaastattelun ja päivätoiminnassa pidettävien keskustelutilaisuuksien kautta. Näiden avulla saatiin tietoa siitä, miten Palvelukeskus Salmelan ulkoympäristöä voitaisiin edistää ja mitä toiveita asukkailla on ulkoympäristön suhteen. Haastatteluista ja keskustelutilaisuuksista saadun aineiston analyysin tuloksena syntyi kuurosokeille henkilöille tarkoitettu opas, joka sisältää teoretiedon kuurosokealle henkilölle sopivasta aistipuutarhasta Palvelukeskus Salmelaan. Oppaassa käsitellään eri aistien näkökulmista mitä luonnon omia materiaaleja voidaan käyttää saamaan kuurosokealle mahdollisimman kattava aistikokemus pihaympäristössä.

Kehittämistyön toteutusta ohjaa toimintaterapian teoreettinen Person -Environment - Occupation -malli, joka tarkastelee toiminnallista suoriutumista yksilön, ympäristön ja toiminnan näkökulmista. Yksilönä nähdään kuurosokea henkilö, fyysisenä ympäristönä Palvelukeskus Salmelan ulkoympäristö ja toimintana aistikokemukset. Fyysisessä ympäristössä tarkastellaan aistikokemusten näkökulmia.

Kuurosokeus on vaikea-asteinen kuulon ja näön toimintarajoitteiden yhdistelmä, joka aiheuttaa suuria kommunikaatioon, tiedonhankintaan sekä orientoitumiseen ja liikkumiseen liittyviä vaikeuksia.

ASIASANAT:

aistipuutarha, kuurosokeus, opas, toimintaterapia

Sami Kemppainen

SENSORY GARDEN FOR A PERSON WITH DEAFBLINDNESS

- Guide for the Service Center Salmela

The purpose of this thesis was to raise awareness of issues that should be considered when planning a sensory garden for a people with deafblindness. The goal of this thesis was to make a "Sensory Garden for a Person with Deathblindness"-guide which provides information on what different natural materials should be used to gain best possible feeling for different sensories from the perspective of a deafblind person. In addition, the guide describes ideas for comprehensive sensory experiences for the outdoor environment of the Service Center Salmela.

The Person Environment Occupation -model was chosen for the framework in the implementation of the development work which views aspects of connections between person, environment and occupation. The deafblind person is seen as an individual, the outdoor environment of the Service Center Salmela as a physical environment and sensories as an activity. In the physical environment, aspects of sensory experiences are considered.

Deafblindness is a severe combination of hearing and vision impairments that poses major challenges in communication, information acquisition, and orientation and mobility.

In the development work, the residents' views were clarified through thematic interviews and discussion events. Based on the information obtained from the interviews and discussions, as well as the literature, a "Sensory Garden for a Person with Deathblindness"-guide was made. The guide discusses the perspectives of different senses of how nature's own materials can be used to give a deafblind person the most comprehensive sensory experience in the outdoor environment.

KEYWORDS:

Deafblindness, guide, occupational therapy

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	5
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	6
3 KEHITTÄMISTYÖHÖN VAIKUTTAVA TEORIATIETO	7
3.1 Kuurosokeus	7
3.2 Ympäristö kuurosokean henkilön kokemana	7
3.3 Person – Environment – Occupation - malli	8
3.4 Aistipuutarhan teoria	11
3.5 Aistipuutarhan merkitys kuurosokealle	12
4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	155
5 OPPAAN KEHITTÄMINEN	17
5.1 Oppaan ideointi ja suunnittelu	17
5.2 Oppaan työstäminen	18
5.3 Asukkaiden osallisuus kehittämissä	18
5.4 Haastattelut	18
5.5 Keskustelutilaisuudet	20
5.6 Valmis opas	21
6 KEHITTÄMISTYÖN TULOSTEN ARVIOINTI	22
6.1 Oppaan tavoitteen saavuttaminen	22
7 POHDINTA	23
7.1 Kehittämistyön toteutuksen arviointi	23
7.2 Aistipuutarha kuurosokealle henkilölle -opas	25
7.3 Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu	26
8 LÄHTEET	27

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Tiedote haastattelusta ja keskustelutilaisuudesta

Liite 3. Suostumus teemahaastatteluun osallistumisesta ja Teemahaastattelun runko

Liite 4. Aistipuutarha kuurosokealle henkilölle -opas

KUVAT

Kuva 1. Konstruktivistinen prosessimalli

15

1. JOHDANTO

Kehittämistyön tarkoituksena oli selvittää mitkä ovat kuurosokean henkilön vaatimukset ulkoympäristölle sekä mitkä ovat Palvelukeskus Salmelan asukkaiden toiveet ja kehitysehdotukset Palvelukeskus Salmelan pihaympäristöön.

Nykytilaltaan Palvelukeskus Salmelan ulkoympäristö ei tarjoa kuurosokealle henkilölle tarpeeksi aisteja miellyttäviä kokemuksia, joilla he voisivat nauttia ulkoympäristön tarjoamista aistivirikkeistä mahdollisimman monipuolisesti. Ulkoympäristön tulisi vastata kuurosokean henkilön tarpeita aistipuutarhan mielessä, jolloin se olisi miellyttävä kokemus niin toiminnallisesti, kuin aistillisesti.

Kehittämistyön tavoitteena oli tuottaa aistipuutarhaopas Palvelukeskus Salmelan käyttöön, jota voidaan käyttää apuna suunnitellessa ja toteuttaessa pihaan vaadittavia muutoksia. Kuurosokean aistipuutarhasta oli vähän tietoa ja se pakotti laajentamaan lähteiden laajentamista yleiseen aistipuutarhaan käyttöön, joka on tarkoitettu erilaisista haasteista kärsiville, kuten autismista ja muistisairauksista. Varsinaisesti pihaympäristön aistipuutarhasta ei ollut mitään tutkimusta, kuinka se esimerkiksi eroaa varsinaisesta aistipuutarhasta, joka on suunniteltu pelkästään yleiskäyttöä varten. Lisäksi kasvillisuuden käyttö rajautui eteläisempiin Euroopan maihin ja Pohjois-Amerikkaan, jossa sääolosuhteet ovat lauhkeammat. Pohjoismaiden kohdalla ei ollut tietoa esimerkiksi, kuinka rakentaa aistipuutarha talvea tai muita vuodenaikoja varten.

Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä. Teoriaosuuden jälkeen kerrotaan kehittämistyön toteutuksesta, joka koostui teemahaastatteluista ja päivätoiminnoissa pidettävistä keskustelutilaisuuksista. Näistä saatuja tietoja hyödynnettiin oppaan kehittämisessä. Opinnäytetyön lopussa pohditaan kehittämistyön onnistumista sekä sen vastaamista tarpeeseen ja käytettävyyttä. Opinnäytetyön toteutus aloitettiin tekemään parityöskentelynä, mutta työskentelyn edetessä työ päätettiin eriyttää.

2. KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

Lähtökohtana on tarve tehdä Palvelukeskus Salmelan pihasta aistipuutarha. Tarve lähti opinnäytetyön toimeksiantajalta Kuurojenpalvelu säätiön perustamasta Turussa sijaitsevalta Palvelukeskus Salmelalta. Palvelukeskus tarjoaa ympärivuorokautista pitkäaikaista palveluasumista, päivätoimintaa ja pienimuotoista työtoimintaa kuurosokeille henkilöille (Kuurojen palvelusäätiö sr 2018). Uudistus koettiin tärkeäksi, koska pihaympäristö ei vastaa tällä hetkellä kuurosokeille mahdollisimman kattavaa aistikokemusta. Kehittämistyön tarkoituksena oli selvittää kuurosokean henkilön vaatimukset aistipuutarhassa, sekä mitkä ovat Palvelukeskus Salmelan asukkaiden toiveet ja kehitysehdotukset Palvelukeskus Salmelan pihalle. Kehittämistyön tavoitteena on tehdä opas, joka tarjoaa tietoa kuurosokealle henkilölle sopivasta aistipuutarhasta.

Pihaympäristöstä löytyy liikkumismahdollisuudet takapihalle, jossa asukkaat voivat käydä nauttimassa ulkoympäristöstä ja kukka-asetelmista. Alueella liikkuu satunnaisesti eläimiä, kuten pikkulintuja ja jäniksiä. Kuurosokeille pihaympäristön kokemus on hyvin rajallista ja se rajoittaa aistikokemusten mahdollisuuksia. Piha-alueella on paljon mahdollisuuksia saada monipuolisempia aistikokemuksia. Se tarjoaa esimerkiksi avarioiden nurmialueiden käyttämistä aistikokemusten ja näköaistin mielessä. Kuten lisäämällä kiveyksiä rajaamaan aluetta tai asettamalla muita istutuksia. Lisäksi marjapensaiden luona käyminen on tällä hetkellä vain tietyille asukkaille, jotka kykenevät liikkumaan mäkiä kumpua ylös. Se rajoittaa tietyn osan asukkaista pääsemästä nauttimaan piha-alueen kaiken aistikokemusten tarjonnasta.

3. KEHITTÄMISTYÖHÖN VAIKUTTAVA TEORIATIETO

3.1. Kuurosokeus

Pohjoismaissa kuurosokeus määritellään toiminnallisesti, jolloin henkilön ei tarvitse olla täysin kuuro ja sokea täyttääkseen kuurosokeuden vaatimukset. Kuurosokeus on vaikea-asteinen kuulon ja näön toimintarajoitteiden yhdistelmä, joka aiheuttaa suuria, erityisesti kommunikaatioon, tiedonhankintaan sekä orientoitumiseen ja liikkumiseen liittyviä ongelmia arjessa. Pohjoismainen kuurosokeuden määritelmä koostuu kahdesta osasta, määritelmästä ja selvennyksistä. Lisäksi on kuurosokeuden kuvaus, joka on tarkoitettu näiden kahden osan täydennykseksi (Kuurosokeuden määritelmä, 3). Pohjoismainen kuurosokeuden määritelmä on seuraava:

Kuurosokeus on erityinen toimintarajoite. Kuurosokeus on kuulon ja näön toimintarajoitteiden yhdistelmä. Tämä rajoittaa henkilön suoriutumista ja täyttä osallistumista yhteiskuntaan siinä määrin, että se edellyttää yhteiskunnalta tukea erityispalveluihin, ympäristön mukauttamiseen ja/tai teknisten apuvälineiden saamiseen. (Kuurosokeuden määritelmä, 4)

Kuurosokeutumisen syyt voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

- Ikään liittyvät kuulon ja näön ongelmien yhdistelmät.
- Eri oireyhtymät, joista Usherin oireyhtymä on selvästi suurin diagnoosi-ryhmä.
- Erilaiset sairauksien ja onnettomuuksien yhdistelmät.

Yleisin syy kuurosokeutumiseen on ikääntymiseen liittyvän kuulon heikkenemisen ja verkkokalvon ikärappeuman yhdistelmä. Ikääntyessä on yhä vaikeampaa erottaa korkeita ääniä, jolloin myös kyky erottaa erilaisia puheäänteitä toisistaan heikkenee. Tällöin huonokuuloiset ikääntyneet kuulevat hyvin puheen, mutta eivät erota mitä sanotaan. Kuulemista hankaloittaa entistään taustamelu, jolloin moni henkilö puhuu yhtä aikaa (Koivu, H. 1999, 15). Pohjoismaissa kaikkein yleisin syy vanhusten näön heikkenemiseen on ikääntymiseen liittyvä makularappeuma (AMD). Seuraavaksi yleisimpiä ovat glaukooma (viherkaihi) ja kaihi (harmaakaihi), mutta suuntausnäkö (ääreisnäkö) säilyy tavallisesti muuttumattomana (Seppänen, Matti 2018).

Usherin oireyhtymä jaetaan kuulovamman mukaan kolmeen eri tyyppiin. Henkilöillä, joilla on I tyyppin Usherin oireyhtymä, ovat syntymäkuuroja. (O'Riley, R ym. 2020, 197) Lisäksi jo varhaislapsuudessa heillä ilmenee näkökyvyn muutoksia tyyppillisesti ensin hämäräsokeutena ja näkökentän kaventumisena, sekä heillä on myös tasapaino-ongelmia. Henkilöillä, joilla on II tyyppin Usherin oireyhtymä, on synnynnäinen kuulovamma, jonka vaikeusaste vaihtelee lievästä vaikeaan ja kuulonalenema on usein suurin korkeiden äänien kohdalla. (Zahid, S & Branham, K & Schlegel, D. 2018, 271) Henkilöillä, joilla on III tyyppin Usherin oireyhtymä, on etenevä kuulovamma, joka voi kehittyä hyvin nopeasti ja ennalta arvaamattomasti. Heille kehittyy Retinitis pigmentosa (RP), jossa oireina ovat hämäräsokeus ja näkökentän kaventuminen. Heillä voi olla myös tasapaino-ongelmia (O'Riley, R ym. 2020, 197).

3.2. Ympäristö kuurosokean henkilön kokemana

Pohjoismaissa kuurosokeus määritellään toiminnallisesti, jolloin henkilö ei ole välttämättä täysin kuuro tai sokea. Vamman syyt voidaan jakaa kolmeen ryhmään, jotka ovat ikään liittyvät kuulo- ja näköongelmat, eri oireyhtymät sekä erilaisista sairauksista ja onnettomuuksista johtuva vamma. Yleisin syy kuurosokeutumiseen on ikääntyminen, jonka vuoksi kuulo saattaa heikentyä merkittävästi ja verkkokalvon ikärappeuma aiheuttaa näkökyvyn heikkenemistä. Kuurosokeus on moniaistivamma, joka rajoittaa toimintakykyä sekä saattaa vaikeuttaa henkilön osallistumista tilanteissa ja toiminnoissa. Kuurosokeus aiheuttaa suuria kommunikaatio-, tiedonhankinta-, orientoitumisen ja liikumisen haasteita arjessa. Kuurosokean osallistumiseen vaikuttaa ympäristö ja yksilötekijät. Ympäristön erityispalvelujen tarpeet riippuvat siitä, onko aistien toimintojen heikkeneminen alkanut ennen kielenkehitystä vai sen jälkeen eli tällöin kyseessä on syntymästään kuurosokeat tai kuurosokeutuneet (Suomen Kuurosokeat ry 2006)

3.3. Person – Environment – Occupation - malli

Kehittämistyön taustalle valittiin Person -Environment -Occupation -malli (PEO- malli) tarkastelemaan ihmisen ympäristöä, yksilötekijöitä ja toimintaa. Mallia kehittäessä keskeisenä tavoitteena oli edistää ihmisen toiminnallista suoriutumista korostamalla ympäristön voimavarojen vaihtoehtoja ja hyödyntämällä sen monia mahdollisuuksia sekä vähentämällä ympäristön esteitä. Mallissa ihminen, ympäristö ja toiminta nähdään yhtä merkittävänä toiminnallisen suoriutumisen edistävinä tekijöinä (Law ym. 1996 9-14; Letts ym. 2003, 20-25).

PEO -mallissa kuvataan ihmisen, ympäristön ja toiminnan välistä dynaamista vuorovaikutussuhdetta, jonka kautta muodostuu yksilön toiminnallinen suoriutuminen. Näiden kolmen tekijöiden ollessa harmonisessa suhteessa keskenään on ihmisen toiminnallinen suoriutuminen optimaalisella tasolla. Kutakin tekijää muokkaamalla voidaan vaikuttaa ihmisen toimintakykyyn myönteisesti (Law ym. 1996, 15-17).

Mallissa ihminen nähdään dynaamisena, jatkuvasti kehittyvänä ja motivoituneena yksilönä, jossa yhdistyy mieli, keho ja henkiset ominaisuudet. Ihminen omaksuu samanaikaisesti monia erilaisia rooleja sekä ne vaihtuvat elämän aikana sekä niiden tärkeys, kesto ja merkitys muuttuvat ajan, tilanteen ja ympäristön mukaan. Mallissa ihmisellä voidaan tarkoittaa yksilöä, asiakasryhmää tai organisaatiota (Cooper ym. 1999, 124).

Ihminen on vahvasti yhteydessä ympäristössään, jolloin yksilö tuo tähän vuorovaikutukseen omat piirteensä ja elämäkokemuksensa. Tässä jatkuvassa vuorovaikutuksessa ihmisen käyttäytymisellä vaikutetaan ympäristöön sekä päinvastoin. Ympäristö nähdään helpommin muutettavana tekijänä kuin yksilö. Ympäristö määritellään mallissa kulttuurillisiin, sosioekonomisiin, institutionaalisiin, sosiaalisiin ja fyysisiin osatekijöihin, jotka tukevat tai rajoittavat toiminnallista suoriutumista. Näitä ympäristön osalujuuksia pidetään saman arvoisina tekijöinä (Law ym. 1996, 15-17; Letts ym. 2003, 27; Cooper ym. 1999, 125). Ympäristön osatekijöitä voidaan tarkastella yksilön, kotitalouden tai yhteisön näkökulmasta, ja ympäristön merkitys painottuu eri tavalla elämän eri vaiheissa (Law ym. 1996, 16-17; Letts ym. 2003, 27). Toimintaa tarkastellaan itseohjautuvina toimintojen ja tehtävien ryhminä, joiden kautta ihminen huolehtii itsestään sekä ilmaisee ja toteuttaa itseään erilaisten roolien ja ympäristöjen mukaan. Toimintojen tärkeys, merkitys ja mielenkiinnon kohteet voivat vaihdella päivän, viikon ja koko elämän aikana (Cooper ym. 1999, 125; Law ym. 1996,17; Letts ym. 2003, 26-27).

Mallissa ihmisen, ympäristön ja toiminnan vuorovaikutusta ja toiminnalliseen suoriutumiseen vaikuttavia tekijöitä voidaan kuvata helposti kolmen toisiinsa yhteydessä olevien limittäisten ympyröiden kautta. Näiden keskiössä on alue, jossa kuvataan toiminnallista suoriutumista. PEO -sopivuuden ollessa heikko, kaavion avulla voidaan havainnollistaa toiminnallisen suoriutumiseen vaikuttavia estäviä tekijöitä. Toisaalta mitä suurempi yhteensopivuus ihmisen, toiminnan ja ympäristön välillä, sitä parempi on yksilön toiminnallinen suoriutuminen. Kaavion avulla voidaan tarkastella myös kahden osatekijän välistä vuorovaikutussuhdetta. Ihmisen ja ympäristön sopivuuden teoreettisena perustana ollaan käytetty Lawtonin (1986). Ikääntymisen ekologista mallia, jonka lopputuloksena syntyy vaikutus ja käyttäytyminen. Ihmisen ja ympäristön optimaalisen sopivuuden lopputulos Csikszentmihalyin (1990). kehittämässä mallissa tarkoittaa flow-kokemusta tai kokemusta toimintaan sitoutumisesta ja siitä saatu ilo. Tällöin toiminnan haasteet ja ihmisen taidot kohtaavat (Letts ym. 2003, 25-26).

Opinnäytetyön kehittämistyössä ihmistä tarkastellaan kuurosokeiden henkilöiden ryhmänä, joiden selkeimpänä roolina nähdään Palvelukeskus Salmelan asukkaana oleminen. Vaikka asukkaita katsellaan yhtenä ryhmänä, on heillä jokaisella yksilöllisesti toimintakykyä rajoittavat ominaisuudet, jotka pitää ottaa huomioon kehittämistyön tuotoksessa. Ympäristöä tarkastellaan lähinnä fyysisestä näkökulmasta, jolloin kehittämistyössä keskitytään fyysisen ympäristöön liittyviin muutoksiin. Näitä asioita kohti mennään osallistuttamalla ja tuomalla esille asukkailla merkitykselliset toiminnot sekä vastaamalla heidän tarpeisiinsa Palvelukeskus Salmelan pihassa. PEO –malli kuvaa ihmisen toiminnallista suoriutumista korostamalla ympäristön voimavarojen vaihtoehtoja. Näitä voidaan tuoda aistipuutarhassa esiin esimerkiksi erilaisilla aistiin liittyvillä stimuloineilla, kuten kosketuksella, jolla saadaan koettua ympäristön monipuolinen tarjonta esimerkiksi takapihan viherkasvillisuuden ja etupihan avaran asfalttiympäristön avulla.

Koska malli kuvaa ihmisen, ympäristön ja toiminnan välistä dynaamista vuorovaikutussuhdetta, tarjoaa se optimaalisessa mielessä hyvän mahdollisuuden kokea pihaympäristön tuomat aistikokemukset, joilla voidaan vaikuttaa ihmisen toimintakykyyn myönteisesti. Pihaympäristön monipuoliset aististimuloinnit mahdollistavat, että ihmiset kellä on kuurosokeus eri tasolla, voivat siitä huolimatta kokea pihaympäristön parhaat puolet. Esimerkiksi Palvelukeskus Salmelan pihalla on mahdollisuus lintujen ruokkimiseen, joka itsessään toteuttaa monipuolista aistikokemusta henkilön ollessa kosketuksessa siemeniin ja astiaan johon siemeniä kaatamalla kokee erilaisia pintoja. Jos henkilöllä

on kuuloa vielä jäljellä tuo kuuloaisti oman tärkeyden kokemukseen. Esimerkiksi siementen pudotessa astiaan tai lähellä olevien lintujen ääniä.

3.4. Aistipuutarhan teoria

Aistipuutarha on alun perin tarkoitettu henkilöille, joilla on näkövamma. Tavalliset puutarhat tarjoavat pääosin visuaalista mielekkyyttä, kun taas aistipuutarhan tarkoitus on miellyttää kaikkia viittä aistia ylikuormittamatta niitä. Lisäksi se antaa kävijälle samalla arkipäiväisen kokemuksen, joka tarjoaa erilaisia muotoja, taktiileja, värejä, varjoja, koskettelua, tuoksuja ja ääniä. Esimerkiksi kasvit ovat sellaisia, joita voidaan koskettaa, haistaa, maistaa ja kuulla. Erityisesti kostealla säällä, jolloin kasvien ominaistuuksut voimistuvat. Hyvin pidetyssä aistipuutarhassa on helppo liikkua ja suunnistaa (Hussein, H. ym. 2013, 539). Aistipuutarha koostuu pääosin seitsemästä aiheesta. Kovapintaiset, jotka eivät ole kasveja tai eläviä, kuten polut, penkit, koristeet ja seinät. Ne tarjoavat mahdollisuuden tuottaa erilaisia pintoja kosketusta varten ja värimahdollisuuksia visuaalisuuden kannalta (The Royal Botanic Garden Sydney 2018).

Värit tarjoavat parhaiten visuaalista stimulaatiota ja erilaista kontrastia niin valoisissa, kuin varjoisissa kohdissa puutarhaa. Värikkäiden kukkien lisäksi lehdet tarjoavat värimaailmaan vaihtelua. Tämän johdosta kukkia ja kasveja valitessa voidaan käyttää luovuutta ja ajatella vuodenaikoja, jota erityisesti Suomessa kesän ja syksyn aikaan tuo värikkyttä. Värejä voidaan lisätä kasvillisuuden lisäksi muilla materiaaleilla, kuten tiilikivillä, maaperällä ja kivillä, joilla saadaan haluttua syvyyttä värimaailmaan. Esimerkiksi kukka-asetelmien ympärille asetetut kivet voidaan värjätä mielensä mukaan värikkäiksi. Pitää kuitenkin pitää mielessä, etteivät värit ole liian huomiota herättäviä ja ylistimuloivia (Kissel, D & Luby, L. 2006, 10-11).

Äänet ovat iso osa puutarhaa, koska tuulen puhallus saa aikaan monien kasvien kautta miellyttäviä ääniä. Ruohikon kahinaa, koriste esineiden kuten tuulikellojen kilinää ja näiden lisäksi myös vesisateet tuovat oman äänensä osuessaan eri pinnoille, joita aistipuutarhaan on asetettu. (Champagne, T. 2018, 132) Eläimet tuovat myös puutarhaan luonnon omia ääniä. Erilaiset kukat houkuttelevat esimerkiksi kimalaisia ja mehiläisiä, joiden ominaisäänet erottuvat selkeästi. Myös muut hyönteiset, jotka puolestaan houkuttelevat lintuja paikalle ruuan perässä. Lintuja saadaan myös suojaisaan paikkaan ja mikäli lähetyvillä on ruovikkoa, asetettu linnunpönttöjä tai erityisesti ruokintapaikkoja (Lehikoinen, E & Lemmetyinen & Vuorisalo, T. 2019, 139).

Makuja löytyy useista eri kasveista, kasviksista ja yrteistä, jotka ovat makunsa lisäksi myös värikkäitä ja tuovat miellyttäviä tuoksujia (Kirkpatrick, D. 1992, 186). Pintamateriaaleja löytyy kaikista edellä mainituista, jotka voivat olla muutakin, kuin pehmyttä tai kovaa materiaalia. Tuoksujia saa myös kaikista edellä mainituista, joita saa kukkien ja kasvien lisäksi myös maaperästä. Multa ja hiekka erityisesti kosteana korostuu ominaistuoksullaan (Moore, B. 1989, 186).

Tuoksut ovat erityisen tärkeitä kuurosokealle, sillä ne tarjoavat erilaisia tunnetiloja. Esimerkiksi tuoksu voi tuottaa muistikuvia menneestä tapahtumasta tai antaa miellyttävän tuoksun, joka rauhoittaa mieltä. Riippuen kasveista ne voivat tuottaa mielihyvää tai päinvastoin, jonka vuoksi ne tulisi valikoida huolella. Erityisesti Palvelukodeissa tulisi ottaa huomioon, mille kasveille asukkaat ovat allergisia (Champagne, T. 2018, 132). Jotkut kasveista vapauttavat ominaistuoksujaan luonnollisesti, kun toiset vaativat kosketusta vapauttaakseen tuoksunsa. Kaiken tyyppiset ruusut vapauttavat luonnostaan tuoksujaan, kun taas esimerkiksi lehdet tai terälehdet vapauttavat tuoksujia käsin murskattuna tai taitettuna. Palsamipelargoni on yksi tällaisista kasveista, jotka vapauttavat käsin murskattuna ominaistuoksuaan (Kochhar, SL. 2016, 597). Myös muut kasvit, kuten laventeli, erilaisesti mintun tuoksua antavat, jotka vapauttavat tuoksua käsin murskattuna (Gardenia 2020).

Kosketuksen aistipuutarhassa helppoiten tuo veteen liittyvät suihkulähteet tai pienimuotoiset koristeastiat estetiikan vuoksi. Kasvit antavat parhaiten erilaisineen kosketuspintoineen kuurosokealle stimulointia. Nukkapähkämö on erinomainen villaisen ja pehmeän pintansa ansiosta. Kapinkihokki, joka kuuluu lihansyöjäkasveihin on tahmea ja värikkäs kasvi, joka tuo omanlaisen tunteen (D'Amato, P. 2013, 192). Siankärsämö on Suomessa myös yleinen kasvi, joka on hyvä kosketuspinnaltaan sen lehtien karvaisuuden myötä, sekä voimakas tuoksunen (Lehtiranta, E & Niemelä, L. 2019, 81).

3.5. Aistipuutarhan merkitys kuurosokealle

Kuurosokealle aistipuutarha tuo erityisesti paljon mielihyvää eri aistien stimulointien kautta. Tiettyjen aistien korostuessa näkövammaisen voi kokea tietyt stimuloinnit, kuten maun tai äänen voimakkaammin. Kuurosokealle makuaisti eli Gustatorinen aisti tuo erilaisia makuelämyksiä. Ne voivat olla marjoja tai vain lehtiä, joita kuurosokea voi poimia ja saada makunystyrät kokemaan eri herkkuja (Anand, M.A. ym. 2011). Hajuaisti auttaa jo itsessään enemmän heikkonäköistä tunnistamaan tuoksujen perusteella etäi-

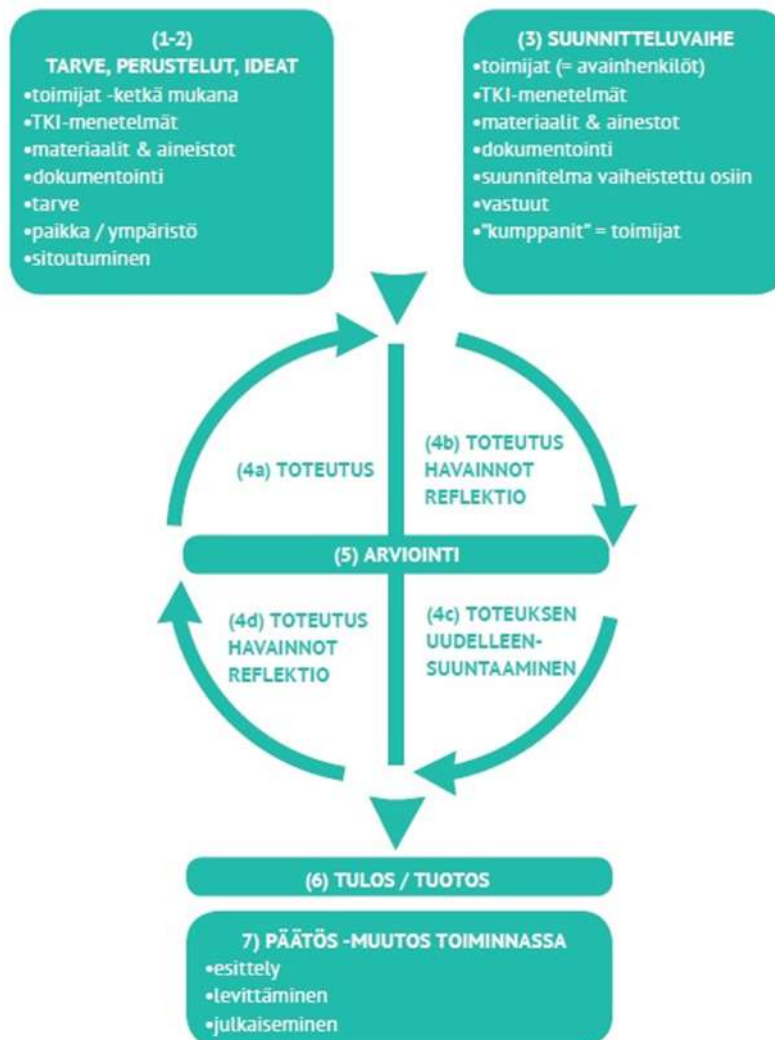
syyksiä ja auttamaan häntä liikkumaan aistipuutarhassa tunnistaessaan eri tuoksujen perusteella, missä hän milloinkin liikkuu ja mitä muuta ympärillä mahdollisesti on. Haju voi olla samalla myös rentouttava tai terapeuttinen, joka herättää rauhoittavia ja muita tunteita. Ne voivat olla pitkään peitossa olleita muistoja, jotka tulevat tietyn tuoksun kautta esiin. Eri tuoksut ja erityisesti voimakkaat tuoksut voivat antaa kuurosokealle eri kasvien tunnistamiseen liittyviä ajatuksia (Cooper, C ym. 1999), (Anand, M.A. ym. 2011). Näköaistin kohdalla visuaalinen stimulointi korostuu niille, jotka kykenevät näkemään jollain asteella. Elämyksiä he saavat eri väreistä, valoista ja varjoista. Selkeät värierot ja niiden kontrastit auttavat kuurosokeaa henkilöä liikkumaan ja toimimaan itsenäisemmin aistipuutarhassa. Värieroja voidaan käyttää esimerkiksi erottamaan polut toisistaan, jotta liikkuminen on huomattavasti selkeämpää ja täten helpompaa (Esteettömyys, Kuurosokeat ry). Erilaiset kasvit tuovat stimulointia näköaistille riippuen niiden muodostelmasta ja koostumuksesta (Anand, M.A. ym. 2011). Kuuloaisti on kuurosokean liikkumisen kannalta tärkeä aistipuutarhassa nautinnon saamisen lisäksi. Hän kykenee tällöin havainnoimaan eri ääniä ja liikkumaan tai tunnistamaan eri tilanteita sen myötä (Zajadacz, A. & Lubarska, A. 2019, 5). Suuntakuulo auttaa hahmottamaan mistä suunnasta ääni tulee ja missä se sijaitsee. Se auttaa myös saamaan tietoa ympäristöstä ja sen tapahtumista, joka on erittäin tärkeä kuurosokealle. Se on myös yksi osa kuurosokean merkitykselliselle kokemukselle, kun hän saa fyysistä aktiivisuutta eri tekemisien kautta (Trojanowska, M. 2014, 310). Kaiken äänistimuloinnin vastapainoksi aistipuutarha antaa olemisen kokemuksen pelkällä hiljaisuudellaan, jolla kuuloa jälellä omaava kuurosokea voi nauttia olostaan ilman ylimääräisiä ääniä (Trojanowska, M. 2014, 310). Kosketuspinnat, liikkumisen lisäksi antavat kuurosokealle hahmotuskykyä ympäristöään varten ja saavat heitä käyttämään kognitiivisia toimintojaan. Esimerkiksi erilaiset pintamateriaalit aistipuutarhassa, kuten kivet, sorat, turveet, laatat tai vesi antavat kuurosokealle mietintäelämyksiä; miltä jokin materiaali tuntuu ja mitä ajatuksia tai muistoja se tuo hänelle (Green Care-menetelmä). Muistot ja ajatukset tukevat samalla myös kuurosokean älyllistä stimulointia, jota aistipuutarha antaa (Trojanowska, M. 2014, 310). Kuurosokea voi halutessaan hoitaa helppohoitoista aistipuutarhaa, joka antaa hänelle tunnetilan jonkin konkreettisen omistamisesta ja sen huolenpidosta. Tämä antaa kuurosokealle merkityksen olemassa ololle ja tunnetilan olevansa tärkeä (Trojanowska, M. 2014, 310).

Yleisesti ottaen aistipuutarha kuurosokealle on jossain määrin saman tyyppinen kokemus, kuin metsä henkilölle, jolla aistitoiminnot ovat normaalit. Molemmat toimivat luonnon ansiosta terapeuttisena stressin lievittäjänä. Henkilö kokee luonnon elementtejä ja

aktiviteetteja positiivisesti, joka alentavat stressin tasoa. Tämän myötä se myös vähentää negatiivisia tunteita ja saa näin mielenlaadun kohoamaan. Esimerkiksi tasaamalla pulssin ja parantamalla verenpainetta (Ulrich, R.S. ym. 1991). Aistipuutarha tukee näitä antamalla kuurosokealle tunteen olevansa turvallisessa ympäristössä, jossa hän voi liikkua huoletta. Hänen ei tarvitse huolehtia joutuvansa eksyksiin tai kysyä neuvoa päästäkseen takaisin haluamaansa kohteeseen. Aistipuutarha tukee myös sosialisointumista muiden yksilöiden kanssa, jotka ovat vierailmassa aistipuutarhassa. Liikkumisen lisäksi penkit ja muut istuimet tarjoavat paikan kokoontua, jossa he voivat vaihtaa kuulumisia ja harrastaa keskustelua. Tämä auttaa myös sosiaalisen verkoston parantamista. Fyysinen toiminta joka tässä tapauksessa keskittyy enimmäkseen kävelemiseen ja mahdollisesti myös pienten esteiden ylittämiseen tai rappusten kävelemiseen, edesauttaa kuurosokeaa liikunnallisessa puolessa (Ulrich, R.S. ym. 1991).

4. KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Toiminnallisessa kehittämistyössä edettiin konstruktivistisen mallin mukaisesti (Kuva 1.). Konstrukttiivinen kehittämistyö on prosessi, joka muodostuu kehittämistarpeen tunnistamisesta ja sen perustelusta, ideoinnista, suunnittelusta, toteutuksesta ja sen arvioimisesta sekä refleктоimisesta. Tämän prosessin kautta saadaan kehittämistyön tulokset ja/ tai konkreettinen tuotos. Kehittämistyön lopussa tehdään päätös tulosten ja/tai tuotoksen esittämisestä, levittämisestä ja julkaisemisesta (Eloranta ym. 2017, 53-66).

Kuva 1. Konstruktivistinen prosessimalli. (Eloranta ym. 2017, 54).

Kuurojen Palvelusäätiön sr:n palvelukeskusten kiinteistöihin ei ole tehty muutoksia niiden rakentamisen jälkeen. Tämä kehittämistyö aloittaisi Palvelukeskus Salmelaan pitkän aikavälin tavoitteena olevat pihaympäristön muutokset. Kehittämistyössä koettiin tärkeäksi saada pihaympäristön muokkaamisen lopputuloksena monipuolinen aistikokemus kuurosokeille. Kehittämistyön tavoitteena on käytäntöjä palvelevan konkreettisen asiantilan tai toiminnan muuttaminen, parantaminen, uudistaminen tai kokonaan uuden tuotteen kehittäminen. Kehittämistyön kriteereinä pidetään käyttökelpoisuutta, hyödyllisyyttä ja toimivuutta (Eloranta ym. 2017, 34).

5. OPPAAN KEHITTÄMINEN

5.1. Oppaan ideointi ja suunnittelu

Pihaympäristön muutoksia alettiin aluksi tutkia yhteistyössä toimeksiantajan kanssa ja myöhemmin myös Palvelukeskus Salmelan asukkaita teemahaastattelemalla. Päivätoiminnan keskustelun kautta saatiin myös yleinen käsitys, mitä muutoksia ja toiveita asukkaat toivoivat, jotta se olisi aistikokemukseltaan nautinnollisempi pihaympäristö. Muutosehdotuksien ja ajatusvaihtojen myötä alettiin keräämään tietoa aistipuutarhasta ja mitä mahdollisuuksia se tarjoaa kuurosokeille. Tätä varten käytiin läpi useita kirjallisia aineistoja ja niitä analysoimalla saatiin tarvittavat tiedot pihaympäristön kehittämiseen.

Haastattelut toivat lisänäkökulmaa, jotka käytiin läpi asukkaiden kanssa niin yksilöhaastatteluna, kuin yleisesti ryhmänä. Niistä saatujen muistiinpanojen huomiot antoivat kartoituksen, mitkä aihealueet korostuivat eniten ja mitkä olivat ehdotettavana, mutta eivät kovin tärkeitä toteuttaa. Näiden pohjalta saatiin tarkemmat tavoitteet ja ongelmat, jotka esiintyvät Palvelukeskus Salmelan piha-alueella. Tiedonhaun myötä tavoitteena on olla tietoinen aiemmista aistipuutarhojen teorioista, jotta voidaan perustella kehitystyön aiempi kirjallinen tietämys, joka edesauttaa myös tunnistamaan piha-alueen nykytilanteen puuttuvat ja kehitettävät osa-alueet. PEO -malli lisäsi oppaan syvyyttä selkeyttämällä ajatusmaailmaa, jossa ihminen, ympäristö ja tekeminen ovat dynaamisesti vaikutuksessa toisiinsa. Mallin kautta tarkastellaan fyysiseen ympäristöön liittyviä Palvelukeskus Salmelan aistipuutarhasta puuttuvia tekijöitä. Oppaassa kuvataan suositeltavia muutoksia, jotta aistipuutarhasta saadaan viihtyisämpi ja merkityksellisempi. PEO -mallin kautta opas sai lopullisen ajatuksensa mitä kyseinen asiakasryhmä tarvitsee saadakseen aistipuutarhassa mahdollisimman viihtyisän kokemuksen.

Oppaan halutaan olevan mahdollisimman yksinkertainen ja selkeä, jossa käydään perustelluin syin, miksi tietyt asiat aistipuutarhassa pitäisi olla kuurosokeille asiakkaille. Suunnitelman mukaan opas tulee sisältää teoriaosuuden ja tietoa mitä aistipuutarha tulisi sisältää. Oppaassa esitetyt aiheet mahdollistavat asukkaille viihtyisän ja aisteja miellyttävän ulkoympäristön piha-alueella.

5.2. Oppaan työstäminen

Oppaan teksti aloitettiin kuvaamalla aistipuutarhan merkitystä kuurosokealle henkilölle, jonka jälkeen käsiteltiin aisteihin pohjautuvia konkreettisia ideoita, jotka muodostavat aistipuutarhan sisällön. Tietoa kerättiin aisteista ja niiden tärkeydestä kuurosokealle. Opasta varten otettiin valokuvia eri esineistä, kasveista ja kukista. Sisältö muodostui asukkaiden haastatteluista ja päivätoiminnan keskustelutilaisuuksista saadun aineiston pohjalta, toimeksiantajan keskusteluiden, sekä teorian tiedon perusteella. Haastatteluiden ja keskustelutilaisuuksien tarkoituksena oli tuoda esille asukkaiden toiveita pihaan suunniteltaviin muutoksiin. Oppaaseen lisätyt kuvat antoivat vaihtoehtoja mitä mahdollisesti voidaan käyttää aistipuutarhassa. Opasta muokattiin opettajien antamista kommentteista sekä itsearviointin pohjalta. Palautteen perusteella opas muokattiin lopulliseen muotoonsa.

5.3. Asukkaiden osallisuus kehittämistyössä

Konstruktivistisessa kehittämistyössä korostetaan osallistavaa työtettä, jolloin tuodaan esille asiakkaan näkökulma kehittämiskohteesta vastaamaan tarvetta. Tällöin asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan tasavertaista keskustelua kehittämiskohteesta sekä tiedon tuottamisesta, joka perustuu asiakkaan kokemuksiin ja näkemyksiin. Asiakkaiden osallisuus kehittämistyössä tuottaa paremmin tarpeita vastaavia palveluita. Keskeistä on kuitenkin miettiä millaiset asiakkaan osallisuuden tavat sopivat parhaiten palvelun kehittämiseen. Kehittämistyössä tämä tieto yhdistetään näyttöön perustuvaan tutkimustietoon (Eloranta ym. 2017, 17-18). Tässä kehittämistyössä asiakkaiden osallistaminen mahdollistettiin teemahaastatteluiden ja päivätoiminnassa pidettävien keskustelutilaisuuksien kautta.

Toimeksiantajaa tavattiin kaksi kertaa sekä oltiin yhteydessä sähköpostin välityksellä. Ensimmäisessä tapaamisessa käytiin läpi kehittämistyön aikataulua, saatiin palautetta opinnäytetyön suunnitelmasta, keskusteltiin toteutuksesta ja sovittiin käytännön asioista. Tällöin muun muassa sovittiin muokata haastatteluihin ja päivätoimintaan tarvittavat lomakkeet selkokielelle, jotta haastattelut ja päivätoiminnassa pidettävät keskustelutilaisuudet voitaisiin pitää. Toimeksiantaja neuvoi ottamaan huomioon haastatteluiden rajallisen ajan ja haastateltavien rajallisen keskittymiskyvyn pitkien tekstien seuraamiseen, jonka perusteella muokattiin lomakkeiden tekstit selkokielelle ja mahdollisimman

lyhyeksi. Selkokiehisen ilmoituksen suunnitteluun etsittiin tietoa eri lähteistä ja virallisilta sivuilta sekä kirjattiin opinnäytetyöhön kerättyä tietoa. Toimeksiantajan toisella tapaa- misella käytiin läpi selkokiehiset lomakheet, sovittiin haastatteluiden ja päivätoimintojen ajankohdat, valittiin haastateltavat ja keskusteltiin toteutukseen liittyvistä käytännön asioista esimerkiksi tulkkien tilaamisesta ja haastatteluiden kestosta.

5.4. Haastattelut

Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joka tuo esiin haastateltavien näkemyksiä ja se korostaa heidän mielipiteitään ja kokemuksiaan. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa haastattelu etenee ennalta suunniteltujen teemojen mukaisesti (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47-48). Teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa sallitaan haastateltavan vastata avoimiin kysymyksiin mahdollisimman vapaasti ja luontevasti (Hirsjärvi & Hurme 2015, 66).

Toimeksiantaja vastasi haastatteluihin osallistuvien henkilöiden valinnasta. Haastateltavat rajattiin kolmeen henkilöön, joista kahdelle heistä tilattiin tulkki toimeksiantajan toimesta. Toimeksiantajaa neuvottiin ilmoittamaan tulkeille haastattelujen nauhoittamisesta äänitallennusvälineellä. Haastatteluissa otettiin huomioon haastateltavien rajallinen keskittymiskyky pitkien tekstien seuraamiseen ja tulkin välityksellä keskusteleminen, jonka johdosta lomakkeiden tekstit muokattiin selkokielelle ja mahdollisimman lyhyeksi. Selkokiehisen tekstin tulee olla yleiskieltä selkeästi ymmärrettävämpi (Virtanen 2009, 16). Selkokeskus määrittelee selkokiehien seuraavalla tavalla ”Selkokieheli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea ja/tai ymmärtää yleiskieltä” (Selkokeskus, 2015). Selkokielestä hyötyvät voidaan jakaa muun muassa henkilöihin, joilla on haasteita hahmottamisessa, tarkkaavaisuudessa ja keskittymisessä, kielellisiä vaikeuksia, aivoverenkierron häiriö tai muistihäiriö, henkilöt, joiden kehitys on viivästynyt sekä maahanmuuttajat, henkilöt, jotka kuuluvat etniseen tai kielelliseen vähemmistöön, mielenterveyskuntoutujat tai syrjäytyneet (Virtanen 2009, 39-40). Muokatut lomakheet lähetettiin toimeksiantajalle saman päivän aikana, jotta heillä olisi aikaa jakaa niitä asukkaille sekä tulkeille ennen haastattelun ajankohtaa. Tällöin haastateltavat ja tulkit pääsivät tutustumaan näihin ennen haastattelua. Haastattelun teemat ja kysymykset suunniteltiin kehitystyöhön kerätyn teorian pohjalta ja koottiin haastattelurunkoon (liite 4). Haastattelut toteutettiin aamu-

päivän aikana. Kahden asukkaan haastattelut tapahtuivat heidän kotonaan ja yhtä asukasta haastateltiin Palvelukeskus Salmelan yhteisessä tilassa. Kirjallinen suostumus allekirjoitettiin haastatteluun osallistumisesta ennen haastattelun alkua (liite 3). Haastattelun alussa käytiin läpi sen kulkua ja tiedote -lomake (liite 2). Haastattelut nauhoitettiin, jotta haastattelija pystyi keskittymään täysin keskusteluun ja täsmentämään saatuja vastauksia jatkokysymyksillä. Haastatteluista tehtiin myös muistiinpanoja. Haastattelun vuorovaikutukseen toi haasteita tulkin välityksellä keskusteleminen. Yhden henkilön haastatteluun oltiin varattu aikaa tunti.

Haastattelujen jälkeen aineisto puretaan joko litteroimalla eli kirjoittamalla puhtaaksi sanasta sanaan tai päättelemällä suoraan nauhoitetusta aineistosta. Tässä kehittämissä päätteleminen oli luontevin valinta, sillä haastatteluista saatu aineisto oli vähäistä (Hirsjärvi & Hurme 2011, 138). Peruslitterointia käytetään laajasti muun muassa yksilöhaastattelun purkuun (tutkimustie 2019). Haastateltavat kuvasivat ulkoympäristössä olemisessa isoimmaksi syyksi luonnosta nauttimisen.

5.5. Keskustelutilaisuudet

Keskustelutilaisuuksia järjestettiin kaksi. Molemmissa keskusteltiin Palvelukeskus Salmelan asukkaiden kanssa mitä muutoksia he haluaisivat pihaympäristöönsä. Keskustelutilaisuuteen osallistui 14 asukasta sekä kolme tulkkia. Power Point -esityksellä esitettiin Palvelukeskus Salmelan piha-alueesta kuvia etu-, taka- ja sivupihasta, joiden aikana keskusteltiin niiden muutoksista asukkaiden kanssa. Muutostoiveet liittyivät pääosin kasvillisuuteen, erityisesti kukkien lisäämiseen. Esimerkiksi etupihan keskellä oleva korkea kukkapenkki ehdotettiin poistettavaksi ja siirrettäväksi talon seinän viereen, koska se on sijoitettuna liikenteen kannalta huonoon paikkaan. Takapihaan ehdotettiin tehdä kasvimaata, jonne haluttiin porkkanamaata ja tilliä. Myös puna- ja mustaherukkapensaita oli pyydetty istutettavaksi. Talon ympäri olevan polun lisäksi toivottiin polkua metsään, jotta marjapensaiden luo pääsisi helpommin. Pihaympäristössä oleviin polkujen varteen toivottiin kukkaistutuksia, jotta niitä voisi ihaila kävellessä. Erityisesti kesäaikaan oli halukkuutta saada ruusuistutuksia. Kasvillisuuden toivottiin olevan myrkyttömiä, jolloin pihalla olevat myrkylliset koristeomenapuut voitaisiin poistaa. Asukkaat olivat toivoneet myös lähdeettä, joka tarjoaisi juomamahdollisuuden.

Pääosin asukkaiden ehdotukset liittyivät teoria pohjalta väreihin, kosketukseen, makuihin ja tuoksuihin. Erinäiset kasvit ja kukat tuovat visuaalista ja hajuaisti stimulointia,

joita asukkaat olivat maininneet olevan yksi syy niiden istuttamiseen. Ruusut erityisesti tuovat sekä näkö-, että hajuaisteille stimulointia ominaistuksillaan. Ne tarjoavat myös kosketusaistille mahdollisia nautintoelämyksiä. Makuaisteja asukkaat saavat marjapensaista, sekä mahdollisesta tillien kasvattamisesta. Mikäli asiakkaat itse kasvattavat porkkanaa ja tilliä saavat he myös siitä kosketusaisteille stimulointia ollessaan kosketuksessa mullan kanssa. Polku lisää myös kosketukselle stimulointia, mutta kävelyn muodossa asukkaan astellessaan marjapensaiden luo. Riippuen materiaalista millaisen lisän se tuo, sepeli esimerkiksi antaa myös kuuloaistille stimulointia kivien äännellessä kenkien alla.

5.6. Valmis opas

Oppaan lopullinen idea syntyi työskentelyn loppuvaiheessa, jossa käsitellään aistipuutarhassa kuurosokean kokemia aisteja. Oppaassa kuvataan järjestyksessä eri aistit ja niiden merkitys, sekä mitä eri suosituksia on, jotta tietty aistit saadaan mahdollisimman hyvin aktivoitua. Haastatteluiden ja keskustelutilaisuuksien saadun tiedon, sekä kirjallisuuden pohjalta valmistettiin ”Aistipuutarha kuurosokealle henkilölle” -opas. Siinä käsitellään eri aistien näkökulmista mitä luonnon omia materiaaleja voidaan käyttää saamaan kuurosokealle mahdollisimman kattava aistikokemus pihaympäristössä. Opas julkaistaan sähköisenä versiona.

6. KEHITTÄMISTYÖN TULOSTEN ARVIOINTI

6.1. Oppaan tavoitteen saavuttaminen

Kehittämistyön tavoitteena on käytäntöjä palvelevan konkreettisen asiantilan tai toiminnan muuttaminen, parantaminen, uudistaminen tai kokonaan uuden tuotteen kehittäminen. Kehittämistyön kriteereinä pidettiin käyttökelpoisuutta, hyödyllisyyttä ja toimivuutta (Eloranta ym. 2017, 34). Kehittämistyön tavoitteena oli "Aistipuutarha kuurosokealle henkilölle" -oppaan tekeminen. Oppaan avulla voitiin myös lisätä tietoisuutta kuurosokealle henkilölle viihtyisästä ja monipuolisesti aisteja tyydyttävästä ulkoympäristöstä. Oppaassa käytetty aineisto valittiin lähdekriittisesti, jotta saatava tieto olisi laadukasta ja paikkaansa pitävää. Oppaan tieto jäsennettiin aihealueittain tiiviisti helppolukuiseen muotoon sekä käytettävä tieto rajattiin sopivaan määrään. Opas oli ulkomuodoltaan selkeä ja havainnollistava. Tekstien tukena käytettiin kuvia. Kehittämistyössä tärkeänä tekijänä pidettiin asukkaiden osallisuutta, joiden ideoita tuotiin esille oppaassa. Tavoitteiden toteutumista arvioitiin itsearvioinnin ja opinnäytetyön ohjaavan opettajan palautteen perusteella.

7. POHDINTA

Tässä opinnäytetyön osuudessa pohditaan toiminnallisen kehittämistyön toteuttamista. Pohdinta jaettiin selkeyden vuoksi kappaleisiin, joissa pohditaan kehittämistyön toteuttamista, opasta, yhteistyötä toimeksiantajan kanssa, eettisyyttä ja luotettavuutta sekä kehittämistyön merkitystä ja tarkoituksenmukaisuutta.

7.1. Kehittämistyön toteutuksen arviointi

Toteutuksessa lähdettiin hakemaan teoretietoa kehittämistyötä varten. Tiedonhaun aikana huomattiin, että aiheesta oli vähän tutkimustietoa ja kirjallisuutta. Kaikki kirjalliset materiaalit olivat joko vähän uutta tietoa antavaa tai päivitettyjä vanhoista painoksista. Varsinaisesti mitään eroavaa tietoa lähdemateriaalien välillä ei ollut. Sitä vastoin esimerkiksi teemahaastatteluun liittyvä tiedonhaku oli selkeää, koska aiheesta oli tehty enemmän kirjallisuutta. Myös aistipuutarhaan liittyen kerättyä tietoa löytyi runsaasti, johon oli helppo tehdä rajaukset mitä lähdemateriaaleja tulaisiin käyttämään opinnäytetyössä. Kehittämistyössä käytettävää PEO-mallin teoriaa varten löytyi jonkin verran kirjallisuutta sekä yksi vapaasti saatavilla oleva tutkimus. Kehittämistyössä käytettävä PEO-malli oli uusi, jolloin siihen perehtyminen vei aikaa. Mallia käytettiin siksi, koska se kuvaa toiminnan, ympäristön ja ihmisen vuorovaikutusta tasavertaisesti. Mallilla voidaan kuvata myös pelkästään toiminnan ja ympäristön sopivuutta ihmiselle.

Teemahaastattelun suunnittelu oli sujuvaa hyvien lähdemateriaalien avulla, jonka myötä kysymysten rajaaminen oli helppoa. Kysymysten laatimisessa ohjaavana kysymyksenä pidettiin mielessä, mitä loppujen lopuksi haluttiin saada selville ja ovatko kaikki tiedot tarpeen. Teemahaastattelua varten onnistuttiin laatimaan kysymykset, joiden kautta saatiin selville asukkaiden toiveet pihaan tulevista muutoksista.

Haastattelun toteutuminen tulkin välityksellä oli meille uutta ja toi lisähaasteina muun muassa, jos haastateltava ei ymmärtänyt kysymystä tai sen tulkkausta. Tulkattavuuden varten haastattelukysymykset ja lomakkeet muokattiin selkokielisiksi, jolloin minimoitaisiin tekstin kautta tulevat tulkkausvirheet. Haastatteluihin toi lisähaasteita keskustelu tulkin välityksellä, jolloin haastateltava ei ymmärtänyt tulkkaus virheet. Haastatteluihin toi haasteita yhden haastateltavan ollessa kokonaan kuurosokea, jolloin keskustelu tapahtui tulkin välityksellä. Toisen asukkaan haastattelussa toi lisähaasteita kehitys-

vammaisuus, jolloin asukas ei välillä ymmärtänyt kysyttäviä kysymyksiä tai jumittui vastauksissaan aikaisempiin tapahtumiin. Asukkaalla oli vaikea keskittyä haastattelutilanteessa lukemaan annettavia lomakkeita.

Viimeinen haastateltava ei tarvinnut tulkkia, mutta hänen kanssaan oli tärkeää keskustella suoraan kasvoja kohti, jotta hän näkisi ja pystyisi tulkitsemaan kasvojen ilmeet ja lukemaan huulilta. Haastattelut nauhoitettiin, jotta vastauksiin olisi mahdollista palata myöhemmin. Lisäksi ne litteroitiin jota kertyi seitsemän sivua A4-paperille. Opiskelijoina haastattelun aikana opittiin olemaan maltillisia, eikä kiirehtimään vastauksissa, sillä kuurosokean ikäihmisten kanssa ulosannin tulkkaamisessa voi tulla herkemmin vääriä tulkintoja, joita on hyvä varmistaa esimerkiksi toistamalla kysymykset.

Päivätoiminnassa toteutettu keskustelutilaisuus toimi selkeästi paremmin, kuin yksilöhaastattelu. Keskustelutilaisuuden avulla saatiin keskustelua aikaiseksi suuremman asukasmäärän kanssa, jolloin saatiin laajempi käsitys asukkaiden toiveista. Tällöin myös asukkaat pääsivät hyvin osallistumaan pihaan tultavien muutoksien suunnitteluun. Päivätoiminnan suunnittelu oli selkeän helppo toteuttaa, mutta toiminnan aikana ennalta ajatellut kysymykset täytyi selkeyttää helpottaakseen asukkaiden vastaamista. Lisäksi heille täytyi esittää ehdotuksia ja vaihtoehtoja, jotta saatiin keskustelua aikaiseksi. Tätä kautta itse keskustelua saatiin aikaiseksi ja asukkaat olivat hyvin mukana. Kuvien esittäminen Power Pointilla helpotti asukkaiden mielikuvaa eri vuoden aikoina ja siitä millaisia ehdotuksia he antoivat niiden perusteella. Lisäksi ryhmätoiminta näytti miellyttävän kaikkia paikalla olleita ja he saivat keskustelua aikaan myös keskenään eri ehdotuksista. Toimeksiantajan kautta keskustelutilaisuus oli onnistunut, koska heidän järjestelyt olivat hyvin toteutettu kuten tulkkien tilaaminen ja tilan järjestäminen. Lisäksi toimeksiantaja oli yhteistyönaikana joustava ja sovitusta asioista pidettiin kiinni. Ainoastaan ensimmäisessä päivätoiminnassa sattui pieni inhimillinen erehdys, kun tulkki oli tilattu väärälle päivälle. Kaikkien onneksi Salmelan työntekijä kykeni itse korvaamaan tulkin viittomakielen taidoillaan. Päivätoiminnan keskustelutilaisuuksien aikana tärkeäksi nousi esityksien aikana Power Pointien kuvien selkeys ja niiden melko tiheä edestakaisin näyttäminen keskustelun aikana, jotta paikalla olleet asukkaat muistaisivat ja hahmottaisivat paremmin mitä aluetta käsitellään. Oli tärkeää myös muistiinpanojen ottamisessa olla mukana keskustelussa, jonka myötä asukkaat tunsivat tulevansa kuulukuksi. Keskustelun aikana esitettiin luontevasti aiheesta lisäkysymyksiä, etukäteen suunniteltavien kysymysten lisäksi. Keskustelutilaisuuteen varattiin runsaasti aikaa, koska keskustelu tulkin välityksellä kestää kauemmin.

Yhteistyö toimeksiantajan kanssa kehittämistyön aikana oli aluksi harvempaa, kun kar-
toitettiin Palvelukeskus Salmelan piha-aluetta ja millaisista asukkaista on kyse. Me
olimme useammin yhteydessä alkuvuodesta 2019, jolloin suunniteltiin yhdessä tulevia
haastatteluja ja ryhmätoimintoja. Opinnäytetyöhön saatiin parempi käsitys, kun taas
haastattelujen laatimista ja ryhmätoiminnan luomista varten helpotti toimeksiantajalta
saatu tieto, kuinka nopealla aikataululla he ovat suunnitelleet toteuttavansa pihamuu-
toksia Palvelukeskus Salmelaan. Kehittämistyön toteutuksen aikataulut oli onnistu-
nutta haastatteluiden ja päivätoimintojen kohdalta. Aikataulut ja ajat olivat hyvin
suunniteltuja ja saatiin tarpeen mukaan tilat ja välineet toimintoja varten. Yhteydenpito
oli toimivaa, sillä toimeksiantajina oli vain kaksi henkilöä. Liian usealla yhteyshenkilöllä
tiedon välittäminen ja jakaminen olisi aiheuttanut kommunikaatio ongelmia. Heidän
kanssa oli helppo ja selkeää toimia niin sähköpostiviestittelyn kautta, kuin myös paikan
päällä keskustellen. Heillä oli hyvin määrätietoinen näkemys haluamistaan muutoksista
piha-alueelle, jotka toteuttaisiin pitkällä aika välillä. Valmista opasta ei ehditty tiedottaa
toimeksiantajalle ennen koko opinto-oppaan lopullista arviointia. Sillä opas valmistui
joulukuussa, jonka aikana he olivat lomalla.

7.2. Aistipuutarha kuurosokealle henkilölle –opas

Oppaan työstäminen aloitettiin valokuvaamalla Palvelukeskus Salmelan pihaympäris-
töä. Tämän perusteella saatiin ajatusta millaisia luonnon materiaaleja olisi järkevä käyt-
tää pihaympäristössä ja mitkä kasvit ovat käytännöllisiä tuomaan aistikokemuksia. Tie-
to rajattiin kuurosokealle henkilölle tärkeitä aisteja ajatellen. Rajauksen avulla tarvitta-
van tiedon löytää helposti. Oppaassa on myös selventäviä esimerkkejä kuvilla kuva-
tekstien kanssa. Oppaan käytettävyydestä ja vaikuttavuudesta saadaan enemmän tie-
toa sen käyttöönottamisen jälkeen. Oppaan sisältö on tiivistetty tietopaketti, jossa tuo-
daan esille kuurosokealle henkilölle monipuolinen aistielämys pihaympäristössä. Kehit-
tämistyön tarkoitus lisätä tietousuutta toteutuu oppaan osalta. Toimeksiantajan toiveet
olivat pääosin kasvillisuuden lisääminen. Toimeksiantajalle olisi ollut tärkeää myös
muistisairauden huomiointi oppaassa, mutta se rajattiin pois, sillä oppaassa käsiteltävä
tieto ei vaikuttaisi mitenkään eri tavalla.

7.3. Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu

Kehittämistyön teemahaastatteluita varten hankittiin suostumus tutkimusluvan ja kirjallisen suostumuksen teemahaastatteluun osallistujilta. Heille ilmoitetaan teemahaastattelun tarkoituksesta ja tavoitteesta. Säilytetään asukkailta saatuja tietoja asianmukaisin tavoin sekä teemahaastattelusta saatuja tietoja käsitellään anonymisti, jolloin taataan asukkaiden tietosuojan. Ei tulla julkaisemaan kenenkään henkilöllisyyttä tutkimuksessa pidetään kaikki asiakassuhteissa saadut ja asiakkaita koskevat tiedot sekä toimeksiantojen tulokset salassa, elleivät ne ole julkisia tai asiakas ole antanut lupaa julkistaa niitä. Asukkailta saatuja tietoja käsitellään luottamuksellisina eikä niitä paljasteta tahoille, joilla ei ole lupaa niitä käsitellä. Lomakkeita säilytetään asiaankuuluvasti ja hävitetään opinnäytetyön päättyessä opinnäytetyöntekijöiden toimesta (Pauonen & Vehviläinen-Julkunen 1997, 31).

Haastattelujen laadukkuus varmistettiin haastattelurungon hyvällä suunnittelulla. Lisäksi haastattelut nauhoitettiin ja toteutuksen aikana tehtiin muistiinpanoja. Keskustelutilaisuuksissa otettiin vain muistiinpanoja, mutta niiden nauhoittaminen olisi auttanut luotettavampaan tarkastukseen. Haastatteluissa ja keskustelutilaisuuksissa mahdollisena haasteena oli se, kuinka paljon kysymys tai vastaus muuttuu tulkauksen välisessä viestinnässä. Tämän johdosta kysymykset luonnosteltiin selkokielelle sekä kysymyslomakkeet lähetettiin tulkille etukäteen. Kehittämistyön teoriatieto ja kirjallisuus on valittu lähdekriittisesti. Kehittämistyötä varten pyrittiin käyttämään mahdollisimman uusia ja luotettavia lähteitä. Kehittämistyön luotettavuutta vähensi tutkitun tiedon vähyyys ja joidenkin lähteiden vanhuus. Eettisyys on otettu huomioon myös opinnäytetyön raportoinnissa asianmukaisilla lähdeviitteillä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018).

Opinnäytetyön toteutus aloitettiin tekemään parityöskentelynä, mutta työskentelyn edessä työ päätettiin eriyttää haastatteluiden ja keskustelutilaisuuksien jälkeen. Eettisyyden näkökulmasta täytyy tarkastella opinnäytetyön tavoitteen täyttymistä, eli kehittämistyöprosessin kautta valmistuvaa opasta. Opasta suunnitellessa tehtiin eettistä pohdintaa siitä mitä kaikkea sen sisällöstä joudutaan rajaamaan pois. Täytyy myös tarkastella, pystytäänkö vastaamaan oppaan sisällölliseen laatutasoon suurentuneen työ määrän takia.

8. LÄHTEET

Anand, M.A., Sankar, S. Nagalakshmi & Arulmozhiyan, R. 2011. Sensory Garden. Hind Agricultural Research and Training Institute. Vol 6, No 2, 43.

Champagne, T. 2018. Sensory Modulation in Dementia Care: Assessment and Activities for Sensory. Jessica Kingsley Publishers.

Cooper, B.; Law, M.; Letts, L.; Rigby, P.; Stewart, D. & Strong, S. 1999. Application of the Person-Environment-Occupation Model: A practical tool. The Canadian Journal of Occupational Therapy. Vol. 66, No 3, 124-125.

D'Amato, P. 2013. The Savage Garden, Revised: Cultivating Carnivorous Plants. Potter/Ten

Eloranta, S.; Hautala, T.; Kinos, S. & Salonen, K. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Hautala, T.; Ojalehto, M. & Saarinen, J. 2012. Työelämää kehittämässä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 67. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tammi.

Hussein, H. & Abidin, N. & Omar, Z. 2013. Procedia – Social and Behavioral Sciences - Engaging Research and Practice in Creating for Outdoor Multi-sensory Environments: Facing Future Challenges. Vol 105, 539.

Kauhanen, J.; Juurakko, A. & Kauhanen, V. 2002. Yleisötapahtuman suunnittelu ja toteutus. Dark Oy.

Kissel, D. & Luby, L. 2006. Kultivating Kids! Garden Therapy That Helps All Kids. Bulls-Eye

Kochhar, SL. 2016. Economic Botany. Cambridge University Press.

Koivu, H. 1999. Kaikenkuuloisille. Kuulovammaisten huomioonottaminen tilojen ja toimintojen suunnittelussa. Kuulonhuoltoliitto ry.

Kuurojen Palvelusäätiö sr 2018. Kuurojen Palvelusäätiö (Dövas Servicestiftelse) sr. Viitattu 11.11. 2017 <https://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/saatio/>

Law, M.; Cooper, B.; Strong, S.; Stewart, D.; Rigby, P.; Letts, L. 1996. The Person-Environment-Occupation Model: A transactive approach to occupational performance. The Canadian Journal of Occupational Therapy. Vol. 63, No 1, 9-23.

Lehikoinen, E.; Lemmetyinen, R. & Vuorisalo, T. 2019. Suomen lintutieteen synty: Turun Akatemian aika. Faros-kustannus Oy.

Lehtiranta, E & Niemelä, L. 2019. Kasvien viisaus, kivien muisti: Mestari Hilarionin viisautta 3. BoD – Books.

Moore, B. 1989. Growing with Gardening: A Twelve-month Guide for Therapy. UNC Press.

O'Riley, R.; Morlet, T & Cushing, S. 2020. Manual of Pediatric Balance Disorders. Toinen painos. Plural Publishing.

Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 1997. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Sanoma Pro Oy.

Seppänen, M. Terveyskirjasto.fi 2018. Näköhäiriö. Viitattu 28.9.2020 https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_teos=&p_artikkeli=dlk00687

Suomen Kuurosokeat ry 2015. Määritelmä ja selvennykset. Viitattu 20.11. 2017 http://www.kuurosokeat.fi/maaritelma/maaritelma_selvennykset.php

The Royal Botanic Garden Sydney 2018. Viitattu 1.10.2020 <https://www.rbgsyd.nsw.gov.au/>

Trojanowska, M. 2014. Sensory Gardens Inclusively designed for visually impaired users. University of Technology and Life Sciences.

Ulrich, R.S., Simons, R.F., Losito, B.D., Fiorito, E., Miles, M.A., & Zelson, M. 1991. Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of Environmental Psychology*. 201-230.

Zajadacz, A. & Lubarska, A. 2019. Sensory gardens in the context of promoting well-being of people with visual impairments in the outdoor sites. *International Journal of Spa and Wellness*.

Tutkimuslupa

Hakijat: Tyni Jenni ja Kempainen Sami. Toimintaterapian koulutusohjelma.

Sähköpostiosoitteet: jenni.tyni@edu.turkuamk.fi, sami.kempainen1@edu.turkuamk.fi

Opinnäytetyön nimi:

Opinnäytetyön ohjaajan yhteistiedot: Suominen- Romberg Tuija, tuija.suominen-romberg@turkuamk.fi

Aineistonkeruu menetelmä: Teemahaastattelu.

Kohderyhmä: Palvelukeskus Salmelan asukkaat

Aikataulu: Teemahaastattelun suunnittelu ja toteutus asukkaille sekä tutkimustiedon ja kirjallisuuden kerääminen opasta varten toteutuvat huhti- ja toukokuun aikana, mutta jatkuu myös koko opinnäytetyön prosessin ajan. Syksyllä käsittelemme ja analysoimme teemahaastattelun aineiston sekä työstämme opinnäytetyötä.

Teemahaastattelusta saadun aineiston suojaus: Aineistoa säilytetään anonymisti. Aineisto kerätään vain tätä opinnäytetyötä varten ja tuhoaan opinnäytetyön valmistuttua keväällä 2019.

Liitteet: Toiminnallisen opinnäytetyön suunnitelma, teemahaastattelun runko ja tiedote.

Tiedotteet

Tiedote haastattelusta

Hei, olemme toimintaterapeuttiopiskelijat Jenni Tyni ja Sami Kempainen.

Teemme opinnäytetyötä Palvelukeskus Salmelaan. Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä opas. Oppaaseen kerätään tietoa siitä, minkälainen piha sopii kuurosokeille henkilöille. Teemme haastattelun, koska haluamme tietää sinun mielipiteesi pihan toimivuudesta sekä mitä haluaisit pihalla tehdä. Haastattelun vastauksia käytetään oppaassa. Haastattelulla keräämme tietoa palvelukeskuksen pihan muutoksien suunnittelua varten.

Haastattelu nauhoitetaan ja haastattelusta kerätään muistiinpanoja. Haastattelun nauhoitus ja muistiinpanot tehdään siten, ettei sinua voi tunnistaa. Haastattelun nauhoituksia ja muistiinpanoja säilytetään salassa, eikä niitä luovuteta ulkopuolisille henkilöille. Nauhoitukset ja muistiinpanot hävitetään opinnäytetyön valmistuessa. Haastattelua varten tilataan tarvittaessa tulkki. Haastattelun tekee opiskelijat Jenni ja Sami. Haastattelu tehdään sinun kotonasi.

Palvelukeskus Salmela valitsee haastattelun osallistujat. Haastatteluihin osallistuu enintään viisi henkilöä. Haastattelu tehdään helmikuussa. Tarkempi ajankohta ilmoitetaan myöhemmin.

Haastattelu on vapaaehtoinen ja voit sen halutessasi keskeyttää. Ennen haastattelua tutustu tämän tiedotteen lisäksi Suostumus- ja Teemahaastattelu lomakkeeseen.

Kiitos osallistumisestasi. Haastattelun kautta voit vaikuttaa Palvelukeskus Salmelan pihan muutoksiin.

Ystävällisin terveisin Jenni ja Sami.

Tiedote tulevista päivätoiminnoista

Hei, olemme toimintaterapeuttipiskelijät Jenni Tyni ja Sami Kemppainen.

Teemme opinnäytetyötä Palvelukeskus Salmelaan. Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä opas. Oppaaseen kerätään tietoa siitä, minkälainen piha sopii kuurosokeille henkilöille.

Päivätoiminta kolmastoista helmikuuta (13.2.)

Klo 10-11.30

Esittäydymme ja kerromme opinnäytetyöstä sekä oppaasta. Keskustelemme yhdessä Palvelukeskus Salmelan pihan toimivuudesta sekä mitä sinä haluaisit pihalla tehdä.

Päivätoiminta kahdeskymmenes helmikuuta (20.2.)

Klo 10-11.30

Asukkaat voivat äänestää pihaan tulevista muutoksista. Äänestyksen tuloksia käytetään oppaassa. Päivätoiminnassa keräämme tietoa Palvelukeskus Salmelan pihan muutoksien suunnittelua varten.

Osallistumalla pystyt vaikuttamaan Palvelukeskus Salmelan pihan muutoksiin. Kiitos osallistumisesta.

Ystävällisin terveisin Jenni Tyni ja Sami Kemppainen.

Suostumus teemahaastatteluun osallistumisesta

Suostumus haastatteluun osallistumisesta

Osallistun haastatteluun, joka kerää tietoa opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyössä kehitetään opas, joka tulee Palvelukeskus Salmelan käyttöön avuksi pihan suunnittelussa. Haastattelun vastauksia käytetään oppaan teossa.

Haastattelu nauhoitetaan ja opiskelijat tekevät haastattelun aikana muistiinpanoja. Haastattelun nauhoitus ja muistiinpanot tehdään siten, ettei sinua voi tunnistaa. Nauhoituksia ja muistiinpanoja säilytetään salassa eikä luovuteta ulkopuolisille henkilöille. Nauhoitukset ja muistiinpanot hävitetään opinnäytetyön valmistuessa.

Olet saanut suostumuslomakkeita kaksi kappaletta, joista toinen lomake jää sinulle. Toisen lomakkeen palautat allekirjoitettuna opiskelijoille ennen haastattelua. Haastattelu on vapaaehtoinen ja voit sen halutessasi keskeyttää. Allekirjoituksella vahvistat suostumuksen osallistua haastatteluun.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Teemahaastattelun- runko

Teemahaastattelu

Tietoja sinusta

- Minkä ikäinen olet?
- Kuinka kauan olet asunut Palvelukeskus Salmelassa?

Sinulle tärkeät toiminnot

- Mitä sinä haluat tehdä pihalla?
- Mitä sinä olet ennen tehnyt pihalla?

Itsenäisyys

- Kuinka usein sinä käyt pihalla?
- Kuljetko pihalla yksin?
- Kenen kanssa olet pihalla?
- Pääsetkö pihalle silloin kun haluat?
- Miksi et mene pihalle?
- Mikä on suurin este pihalla olemiseen?

Pihan käyttö

- Mitä teet pihalla keväällä?
- Mitä teet pihalla kesällä?
- Mitä teet pihalla syksyllä?
- Mitä teet pihalla talvella?
- Haluatko olla pihalla enemmän?

Sinun toiveesi

- Mitä muuttaisit pihassa?
- Mitä hyvää pihassa on?

Lopuksi

- Tuleeko jotain muuta mieleen?

Aistipuutarha kuuroseokealle henkilölle -opas

Aistipuutarha on alun perin tarkoitettu henkilöille, joilla on näkövamma. Tavalliset puutarhat tarjoavat pääosin visuaalista mielekkyyttä, kun aistipuutarhan tarkoitus on miellyttää kaikkia viittä aisteja ylikuormittamatta niitä. Lisäksi se antaa kävijälle samalla arkipäiväisen kokemuksen, joka tarjoaa erilaisia muotoja, pintoja, värejä, varjoja, koskettelua, tuoksua ja ääniä. Esimerkiksi kasveja voidaan koskettaa, haistaa, maistaa ja kuulla. Erityisesti kostealla säällä, jolloin kasvien ominaistuoksut voimistuvat. Hyvin pidetyssä aistipuutarhassa on helppo liikkua ja suunnistaa.

Aistipuutarhasta löytyy seuraavia asioita, jotka tekevät siitä viihtyisän ja käytännöllisen kuurosokeille.

Hyvään liikkumis- ja oleskelumahdollisuuksiin aistipuutarhassa ovat avoimet polut, sekä niiden varrella olevat penkit ja koristeet. Koristeet tuovat visuaalista mielihyvää kasvillisuuden ohessa, kun polut antavat käytännön mahdollisuuden liikkua aistipuutarhassa. Polkujen pinta on tärkeä valita sen mukaan miten yleisessä käytössä se on. Sora on erittäin käytännöllinen ja halpa tehdä, kun taas nurmipolut ovat erittäin paljon huolenpitoa vaativia. Asfaltti on hyvä olla mikäli se tulee olemaan erittäin tiheässä käytössä. Sitä vastoin mullan ja kiven sekoittamat polut ovat helppoja ja luonnollisia, eivätkä vaadi paljon kunnossapitoa. Laatoitetut polut ovat selkeitä ja niillä saadaan halutessa myös kuviollisia polkuja.

Kuvassa ei ole näytelmä tekstiä.

- **Värit** tarjoavat parhaiten visuaalista stimulaatiota ja erilaista kontrastia niin valoisissa, kuin varjoisissa kohdissa puutarhaa. Värikkäiden kukkien lisäksi lehdet tarjoavat värimaailmaan vaihtelua. Kukkia ja kasveja valitessa voidaan käyttää hyväksi vuodenaikoja, jota erityisesti Suomessa kesän ja syksyn aikaan tuo värikkyyttä.

Värejä voidaan lisätä kasvillisuuden lisäksi muilla materiaaleilla, kuten tiiliskivillä, maaperällä ja kivillä, joilla saadaan haluttua syvyyttä värimaailmaan. Esimerkiksi kukka-asetelmien ympärille asetetut kivet voidaan värjätä mielensä mukaan värikkäiksi. Pitää kuitenkin pitää mielessä ettei värit ole liian huomiota herättäviä ja ylistimuloivia.

Äänet ovat iso osa puutarhaa, koska tuulen puhallus saa aikaan monien kasvien kautta miellyttäviä ääniä. Ruohikon kahinaa, koriste esineiden kuten tuulikellojen kilinää ja näiden lisäksi myös vesisateet tuovat oman äänensä osuessaan eri pinnoille, joita aistipuutarhaan on asetettu. Eläimet tuovat myös puutarhaan luonnon omia ääniä. Erilaiset kukat houkuttelevat esimerkiksi kimalaisia ja mehiläisiä, joiden ominaisäänet erottuvat selkeästi. Myös muut hyönteiset, jotka puolestaan houkuttelevat lintuja paikalle ruuan perässä. Lintuja saadaan myös suojaisan ja lähettyville asetettujen linnunpönttöjen tai erityisesti ruokintapaikkojen myötä.

Kuvassa ei ole näytelmä tekstiä.

Tuulen puhallus saa aikaan miellyttäviä ääniä, kuten tuulikellon kautta. Eläimet tuovat myös puutarhaan luonnon omia ääniä.

Makuja löytyy useista eri kasveista, kasviksista ja yrteistä, jotka ovat makunsa lisäksi myös värikkäitä ja tuovat miellyttäviä tuoksujia. Maun ei välttämättä tarvitse tulla marjoista ja omenoista, vaan niitä voidaan tuottaa myös koristekrasseista, basilikasta, ruohosipulista tai rosmariinista.

Kasvit antavat voimakkaamman tuoksun sateella.

Tuoksut ovat erityisen tärkeitä kuurosokealle, sillä se tarjoaa laajan erilaisia tunnetiloja. Riippuen kasveista ne voivat tuottaa mielihyvää tai päinvastoin, jonka vuoksi ne tulisi valikoida huolella. Erityisesti ottaen huomioon vanhainkodeissa onko asiakkaita, jotka ovat allergisia tietyille kasveille. Kasvit, jotka eivät ole myrkyllisiä ja tarjoavat mielihyvää kävijöille niin tuoksun, kuin visuaalisen merkityksessä. Jotkut kasveista vapauttavat ominaistuoksujaan luonnollisesti, kun toiset vaativat kosketusta vapauttaakseen tuoksunsa. Kaiken tyyppiset ruusut esimerkiksi vapauttavat luonnostaan tuoksujaan, kun taas esimerkiksi lehdet tai terälehdet vapauttavat tuoksujia käsin murskattuna tai taitettuna. Palsamipelargoni on yksi tällaisista kasveista. Myös muut kasvit, kuten laventeli, erilaisesti mintun tuoksua antavat. Kukkien ja kasvien lisäksi myös maaperästä saa tuoksujia. Esimerkiksi multa ja hiekka erityisesti kosteana korostuu ominaistuoksullaan.

Palsamipelargoni tuottaa miellyttäviä tuoksujia. Ruusut ovat yleisesti pidettyjä ja näyttävät kauniilta.

Kosketuksen tunteen aistipuutarhassa saa helpoiten veteen liittyvät, kuten suihkulähteet tai pienimuotoiset koristeastiat. Kasvit antavat parhaiten erilaisineen kosketuspintoineen kuurosokealle stimulointia. Esimerkiksi nukkapähkämö on erinomainen villaisen ja pehmeän pintansa ansiosta. Kapinkihokki, joka kuuluu lihansyöjäkasveihin on tahmea ja värikäs kasvi, tuo omanlaisen tunteen. Siankärsämö on Suomessa myös yleinen kasvi, joka on hyvä kosketuspinnaltaan, sekä voimakas tuoksunen.

Siankärsämö on Suomessa myös yleinen kasvi, joka on voimakas tuoksunen.